

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра міжнародних комунікацій та цифрової дипломатії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри _____

“ _____ ” _____ 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ МІЖНАРОДНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

освітній рівень **бакалавр**

галузь знань **29 “Міжнародні відносини”**
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність **291 “Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії”**
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація **“Міжнародна інформація”**

освітня програма **“Міжнародна інформація”**

Факультет міжнародних відносин

2022 – 2023 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни **Основи міжнародних інформаційних відносин** для студентів спеціальності 291 “Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії”, освітня програма: “Міжнародна інформація”. Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2022.

Розробник:

Вовк Р.В., кандидат фіз.-мат. наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних комунікацій та цифрової дипломатії.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних комунікацій та цифрової дипломатії.

Протокол №1 від 29 серпня 2022 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <i>29. Міжнародні відносини</i>	<i>Нормативна</i>
Модулів – 1	Освітній рівень: <i>бакалавр</i>	Рік підготовки <i>1-й</i>
Змістових модулів – 7		Семестр <i>2-й</i>
Індивідуальне науково-дослідне завдання: <i>Аналіз інформаційної політики держави</i>		Лекції <i>32 год.</i>
Загальна кількість годин – 120	Спеціальність <i>291. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</i>	Практичні, семінарські <i>32 год.</i>
Тижневих годин: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3,5		Лабораторні
		Самостійна робота <i>56 год.</i>
		Індивідуальні завдання
		Вид контролю: <i>залік</i>

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%): 114 %

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою курсу є формування у студентів теоретичних систематизованих знань у сфері міжнародних інформаційних відносин з врахуванням сучасного рівня розвитку інформаційних систем і технологій та міжнародних комунікацій. Курс передбачає оволодіння практичними навичками використання комп'ютерних систем та інформаційних мереж для збору, обробки та первинного аналізу міжнародної інформації, дослідження інформаційної політики держав та міжнародних організацій на локальному та глобальному рівні.

Завдання дисципліни полягає в ознайомленні студентів із основними поняттями теорії інформації, теорії комунікації, ключовими проблемами теорії та практики міжнародних інформаційних відносин в умовах становлення інформаційного суспільства; освоєнні студентами інформаційних засобів забезпечення реалізації зовнішньої політики на міжнародній арені й вироблення практичних навиків використання сучасних комунікативних технологій у міжнародних відносинах; вироблення вмінь щодо інформаційного супроводу у прийнятті рішень політичного характеру, організації та мотивації учасників політичного процесу для врегулювання міжнародних конфліктів та кризових ситуацій.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (ФК):

ФК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

ФК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

ФК12. Здатність до здійснення комунікації та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами).

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 2. Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному

рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.

ПРН 3. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

ПРН 4. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

ПРН 5. Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.

ПРН 7. Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси.

ПРН 8. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

ПРН 9. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

ПРН 10. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів.

ПРН 12. Володіти навичками професійного усного та письмового перекладу з/на іноземні мови, зокрема, з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, регіональних студій, дво- та багатосторонніх міжнародних проєктів.

ПРН 13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

ПРН 14. Використовувати сучасні цифрові технології, спеціалізовані програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи для розв'язання складних спеціалізованих задач у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

ПРН 18. Володіти теоретичними відомостями та практичними навичками діяльності у сфері електронної комерції.

ПРН 19. Організовувати та підтримувати зв'язки з громадськістю та міжнародні комунікації.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Основи теорії інформації

Інформація, властивості інформації. Види інформації. Інформаційний ресурс. Особливості суспільної інформації. Інформаційні процеси. Характеристики інформації. Види інформації. Кількість інформації. Одиниці вимірювання кількості інформації. Формула Хартлі. Формула Шеннона. Кодування інформації. Таблиця ASCII. Перетворення інформації в інформаційних системах. Обіг інформації в інформаційних системах.

Тема 2. Основи теорії комунікації

Комунікація, основні поняття та властивості. Моделі комунікації. Соціологічні, психологічні та семіотичні моделі соціальної комунікації. Класичні моделі комунікації. Модель Арістотеля. Модель Лассуелла. Модель Шеннона-Вівера. Циклічна модель комунікації. Двоступенева модель комунікації. Комунікаційна діяльність. Комунікативні форми. Функції комунікації. Види і форми комунікації. Міжнародний комунікаційний процес.

Тема 3. Інформаційно-комунікаційні технології

Основні поняття і терміни. Інформатизація суспільства. Операції з обробки даних. Розвиток технологій обробки даних. Компоненти інформаційно-комунікаційних технологій. Комп'ютерні мережі. Сервіси Інтернету. Мережеві соціальні сервіси. Міжнародні організації у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Тема 4. Інформаційне суспільство

Основні принципи і поняття. Хартія глобального інформаційного суспільства. Інформаційна революція. Концепції інформаційного суспільства. Риси інформаційного суспільства. Моделі становлення інформаційного суспільства. Соціальна структура інформаційного суспільства. Національна програма інформатизації суспільства. Інформаційна нерівність. Мережеві співтовариства. Політична влада в інформаційному суспільстві. Політичні комунікації. Віртуалізація політичного процесу.

Тема 5. Міжнародна інформаційна політика

Державна інформаційна політика. Інформаційна політика України. Напрямки інформаційної політики України. Регулювання інформаційних відносин на державному та міжнародному рівні. Закон України про засади внутрішньої і зовнішньої політики. Закон України про інформацію. Закон України про хмарні послуги. Закон України про віртуальні активи. Основні засади державної інформаційної політики. Завдання державної інформаційної

політики. Регіональні особливості інформаційної політики. Інформаційна політика країн світу.

Тема 6. Міжнародні інформаційні відносини

Зовнішньополітичні комунікації, їх класифікація. Системи комунікації у зовнішній політиці. Проблеми комунікації та інформації в міжнародних організаціях. Інформаційна діяльність дипломатичних представництв. Інформаційні ресурси зовнішньополітичних відомств. Управління інформаційними потоками у дипломатичній діяльності. Нові інформаційні технології у зовнішній політиці. Зовнішньополітична інформація та інформаційна безпека. Інформаційне забезпечення воєнних кампаній. Інформаційна діяльність зарубіжних держав в Україні. Імідж і дипломатія. Медіадипломатія. Діяльність медіа у системі міжнародних відносин. Іміджева дипломатія. PR-діяльність зовнішньополітичних відомств. Формування і підтримання іміджу держав. Міжнародні публічні комунікації. Публічна дипломатія. Суспільна думка як засіб досягнення успіху у зовнішній політиці. Міжнародна трибуна у міжнародних відносинах.

Тема 7. Європейський інформаційний простір

Формування європейського інформаційного простору. Інформаційна політика європейських міжурядових організацій. Інформаційна політика Ради Європи.

Участь України реалізації інформаційної політики Ради Європи. Інформаційна політика ЄС. Історичні особливості становлення політики ЄС у галузі інформації та комунікації. Правові засади інформаційної політики ЄС.

Тема 8. Міжнародна інформаційна безпека

Інформаційна безпека. Інформаційні загрози. Інформаційні війни. Інформаційна зброя. Загрози інформаційної безпеки. Особливості міжнародно-правового регулювання у сфері інформаційної безпеки. Галузеві аспекти інформаційної безпеки. Фінансова інформаційна безпека. Кібербезпека. Чинники міжнародної інформаційної безпеки. Моделі міжнародної інформаційної безпеки. Методи і засоби захисту інформації. Неправомірне використання інформаційно-телекомунікаційних систем. Несанкціоноване втручання. Інформаційні війни: види, методи, причини, наслідки. Спеціальні інформаційні операції. Сценарії інформаційних впливів. Міжнародний інформаційний тероризм. Міжнародна інформаційна злочинність. Захист інформаційного простору від спеціальних інформаційних операцій. Національні стратегії інформаційної безпеки. Ринок інформаційної безпеки. Концепція національної інформаційної безпеки України.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л		лаб	пр	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Основи теорії інформації	14	4		4		6
Тема 2. Основи теорії комунікації	10	4		2		4
Тема 3. Інформаційно-комунікаційні технології	12	2		4		6
Тема 4. Інформаційне суспільство	16	4		4		8
Тема 5. Міжнародна інформаційна політика	20	4		6		10
Тема 6. Міжнародні інформаційні відносини	18	6		4		8
Тема 7. Європейський інформаційний простір	16	4		4		8
Тема 8. Міжнародна інформаційна безпека	14	4		4		6
Всього годин	120	32		32		56

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інформація. Основні поняття. Кількість інформації.	2
2	Кодування інформації. Обіг інформації в інформаційних системах	2
3	Основи теорії комунікації	2
4	Основні поняття і терміни. Компоненти інформаційно-комунікаційних технологій	2
5	Комп'ютерні мережі. Мережеві соціальні сервіси	2
6	Основні принципи і поняття інформаційного суспільства. Концепції інформаційного суспільства	2
7	Політична влада в інформаційному суспільстві. Політичні комунікації	2
8	Державна інформаційна політика. Інформаційна політика України.	2
9	Регулювання інформаційних відносин на державному та міжнародному рівні.	2
10	Інформаційна політика країн світу.	2

11	Зовнішньополітичні комунікації, їх класифікація.	2
12	Імідж і дипломатія. Діяльність медіа у системі міжнародних відносин.	2
13	Інформаційна політика європейських міжурядових організацій.	2
14	Інформаційна політика ЄС.	2
15	Інформаційна безпека. Кібербезпека.	2
16	Інформаційні війни.	2
	Всього аудиторних годин	32

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інформація. Основні поняття. Кількість інформації.	2
2	Кодування інформації. Обіг інформації в інформаційних системах	4
3	Основи теорії комунікації	4
4	Основні поняття і терміни. Компоненти інформаційно-комунікаційних технологій	4
5	Комп'ютерні мережі. Мережеві соціальні сервіси	2
6	Основні принципи і поняття інформаційного суспільства. Концепції інформаційного суспільства	4
7	Політична влада в інформаційному суспільстві. Політичні комунікації	4
8	Державна інформаційна політика. Інформаційна політика України.	4
9	Регулювання інформаційних відносин на державному та міжнародному рівні.	2
10	Інформаційна політика країн світу.	4
11	Зовнішньополітичні комунікації, їх класифікація.	4
12	Імідж і дипломатія. Діяльність медіа у системі міжнародних відносин.	4
13	Інформаційна політика європейських міжурядових організацій	4
14	Інформаційна політика ЄС	4
15	Інформаційна безпека. Кібербезпека	4
16	Інформаційні війни.	2
	Всього годин	56

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Міжнародні угоди, які регулюють відносини в інформаційній сфері

- Міжнародна конвенція про використання радіомовлення в інтересах миру (1932 р.).
- Угода про міжнародний обмін візуальними і звуковими матеріалами освітнього та наукового характеру (1948 р.).
- Конвенція про міжнародний обмін виданнями (1958 р.).
- Конвенція про обмін урядовими документами та офіційними виданнями між державами (1958 р.).
- Регламент міжнародного союзу електронного зв'язку (1972 р.).
- Міжнародна конвенція електронного зв'язку (1982 р.).
- Декларація ЮНЕСКО про принципи супутникового зв'язку (1972 р.).
- Другий розділ заключного акту ОБСЄ (1975 р.).
- Принципи телевізійного мовлення (1982 р.).
- Резолюція ООН про інформацію на службі людству (1996 р.).
- Загальна декларація прав людини.
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.
- Європейська конвенція про права людини.
- Американська конвенція про права людини.
- Резолюція Генеральної Асамблеї ООН засудження пропаганди агресивних війн.
- Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 року
- Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1972 року.
- Загальна декларація прав людини (1948 р.).
- Конвенція про авторське право.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль засвоєних знань та умінь студентів передбачає поточний контроль підготовки до занять, засвоєння теоретичних відомостей та виконання практичних завдань. Передбачено виконання двох самостійних індивідуальних завдань.

8. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне оцінювання та самостійна робота								Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
10	10	10	10	15	15	15	15	100

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів з дисципліни становить 100 балів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
A	90 – 100	відмінно	зараховано
B	81-89	добре	
C	71-80		
D	61-70	задовільно	
E	51-60		
FX	21-50	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
F	0-20	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка	Критерії оцінювання
E	Студент виявляє знання і розуміння основних положень теоретичного матеріалу. Дає правильні, але недостатньо осмислені відповіді. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, наводити окремі власні приклади на підтвердження власних думок
D	Студент вміє застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом дає відповіді логічно, допускаючи при цьому неточності.
C	Студент добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує основні положення із самостійною і правильною аргументацією.
B	Студент має повні, глибокі знання, здатний застосовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення. Вміє аргументовано використовувати отримані знання в різних ситуаціях, самостійно знаходити інформацію, ставити і розв'язувати проблеми
A	Студент має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення.

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Для студентів факультету міжнародних відносин, які вивчають курс Основи міжнародних інформаційних відносин розроблено електронний курс на платформі Moodle, в рамках якого здобувачі мають змогу самостійно

опрацьовувати матеріал, виконувати індивідуальні завдання та здійснювати тестовий контроль засвоєних знань.

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Базові

1. Боднар І. Міжнародна інформація: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення курсу.– Львів: «Новий Світ – 2000», 2005.–216 с.
2. Глобалізація і безпека розвитку / Монографія. / Білорус О.Г. та ін. – К.: КНЕУ, 2001. –733 с.
3. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини. - К.: Освіта, 1999. - 351 с.
4. Кудрявцева С.П., Колос В.В. Міжнародна інформація. Навчальний посібник.– «Слово», 2005.– 400 с.
5. Макаренко Є.А. Європейська інформаційна політика. – К.: Наша культура і наука, 2003.
6. Макаренко Є.А. Європейські комунікації. Навчальний посібник / Макаренко Є.А., Бебик В.М., Рижков М.М., Ожеван М.А. та ін.. – К.: ІМВ, 2007.
7. Макаренко Є.А. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози / Макаренко Є.А., Рижков М.М., Ожеван М.А. та ін. – К.: Центр вільної преси, 2006.
8. Макаренко Є.А. Міжнародні інформаційні відносини. - К.: Наша культура і наука, 2002. 452 с.
9. Міжнародна інформація: терміни і коментарі. Навчальний посібник / Макаренко Є.А., Рижков М.М., Кучмій О.П., Фролова О.М. – Вид. 2-ге, доповн. та переробл. – К.: Центр вільної преси, 2016. – 518 с.
10. Піпченко Н. О. Соціальні медіа у структурі зовнішньої політики провідних міжнародних акторів : Монографія . – К. : Центр вільної преси, 2014. – 334 с.
11. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 2001. – 656 с.
12. Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 663 с.
13. Почепцов, Георгій. Сучасні інформаційні війни. – Вид. 2-ге, доповнене. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. – 504 с.
14. Стратегічні комунікації. Підручник. – К.: Вадекс, 2019. – 446 с.
15. Чічановський А.А., Старіш О.Г. Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем: Підручник. – К.: Грамота, 2010. – 568 с.

Допоміжні

1. Активні заходи СРСР проти США: пролог до гібридної війни // <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/aktivni-zakhodi-srsr-proti-ssha-prolog-do-gibridnoi-viyuni>.
2. В інтересах іншої держави...: проблеми виявлення та протидії агентам впливу // <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/v-interesakh-inshoi-derzhavi-problemi-viyavlennya-ta-protidii>.
3. Дешко А.І., Слівак А.Є. Проблеми організації єдиного інформаційного простору
4. Додонов О.Г., Горбачик О.С., Кузнецова М.Г. Державна інформаційна політика і становлення інформаційного суспільства в Україні // Стратегічна панорама. - 2002. - №1.
5. Дубов Д.В. Проблеми нормативно-правового забезпечення інформаційного суверенітету в Україні// http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2014_1_45.
6. Європейські комунікації. Підручник / Макаренко Є.А., Ожеван М.А., Тихомирова Є.Б., Рижков М.М. та ін. – К., 2010.
7. Запорожець О.Ю. Кризовий комунікативний менеджмент у міжнародних відносинах: Монографія. - К.: ІМВ, 2006. - 102 с.

8. Запорожець О.Ю. Кризові комунікації у міжнародних відносинах. Навчальний посібник. - К.: ІМВ, 2009. – 75 с.
9. Інституційне забезпечення державної комунікативної політики: досвід країн Європи, 2014 // <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyeni-strategii/instituciynе-zabezpechennya-derzhavnoi-komunikativnoi-politiki>.
10. Кучмій О.П. Міжкультурне співробітництво у системі міжнародних відносин: Монографія. – К.: ІМВ, 2006. – 154 с.
11. Макаренко Є.А. Інноваційний потенціал України в міжнародних відносинах. Монографія. – К.: Центр вільної преси, 2014. – 284 с.
12. Макаренко Є.А. Інформаційне суспільство, політика, право в програмній діяльності ЮНЕСКО. — К., 2002.
13. Макаренко Є.А. Інформаційне суспільство, політика, право в програмній діяльності ЮНЕСКО. - К.: Наша культура і наука, 2001. -385 с.
14. Макаренко Є.А., Піпченко Н.О. Віртуальна дипломатія. Підручник. – К.: Центр вільної преси, 2010. – 302 с.
15. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
16. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання, 2014 // <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/nacionalniy-informaciyuniy-prostir-ukraini-problemi-formuvannya-ta>.
17. Оптимізація структури керівних документів державної політики (на прикладі інформаційної сфери), 2011 // <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/optimizaciya-strukturi-kerivnikh-dokumentiv-derzhavnoi-politiki-na>.
18. Рижков М.М., Белоусова Н.Б. Інформаційне забезпечення прогнозно-аналітичної діяльності в міжнародних відносинах: Підручник. - К.: Центр вільної преси, 2009. – 204 с.
19. Стратегічний наратив: до проблеми реалізації сутнісної складової стратегічних комунікацій в Україні, 2016 // <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informaciyeni-strategii/strategichniy-narativ-do-problemi-realizacii-sutnisnoi>.
20. Требін М. Інформаційне суспільство. Війни нової епохи // Віче. - 2002. - №4 (121). - С. 64-68.
21. Україна та проект «русского мира», 2014 // <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/ukraina-ta-proekt-russkogo-mira-analitichna-dopovid>.
22. України // Науково-технічна інформація. - 2000. - №3. - С. 14-18.
23. Фейки як інструмент впливу на вибори // <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/feyki-yak-instrument-vplivu-na-vibori>.
24. Чиж І. Україна: шлях до інформаційного суспільства. — К., 2004.
25. Як можна протидіяти «фейковим новинам». http://www.aup.com.ua/?download=1&kcccount=http://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/YAK_prottydiaty_fake_news_2019.pdf.